

SPANBROEKMOLEN BRITISH CEMETERY

BEHEERSPLAN 2016-2036

Betref: Beheersplan Spanbroekmolen British Cemetery

Beschermingsbesluit: Ministerieel besluit houdende bescherming als monument van Britse militaire begraafplaatsen te Heuvelland
22 januari 2009

Beheersplan opgemaakt door: Sarah Camerlynck, Conservation Supervisor CWGC
Delphine Vanoverberghe, Inspector-surveyor CWGC
Elverdingestraat 82, 8900 Ieper

In opdracht van: Commonwealth War Graves Commission, Elverdingestraat 82, 8900 Ieper

Datum ter goedkeuring ingediend: 25 november 2016

1	Identificatie en afbakening van het beoogde gebied	5
2	Historische nota	7
2.1	Het ontstaan van de militaire begraafplaats.....	8
2.1.1	Historische omkadering.....	8
2.2	Oprichten van permanente militaire begraafplaats	9
2.3	Ontwikkeling van de begraafplaats	11
2.3.1	Interbellum.....	11
2.3.2	Periode 1945-1975	11
2.3.3	Periode 1975-2016	11
2.4	Historisch overzicht	12
3	Inventaris van de erfgoedelementen.....	13
3.1	Algemene beschrijving.....	14
3.1.1	Beschrijving.....	14
3.1.2	Algemene toestand.....	14
3.2	Inventarisatie van de erfgoedelementen	15
3.2.1	Structuren	15
3.2.2	Groenaanleg.....	19
4	Beschrijving van de erfgoedwaarden en legale status.....	23
4.1	Het beschermingsbesluit en de erfgoedwaarden	24
4.2	Aanvullende erfgoedwaarden	24
4.3	Motivatie erkenning ZEN-erfgoed.....	24
5	Visie op het toekomstig beheer	25
6	Opsomming en verantwoording van de beheersmaatregelen	27

6.1	Inleiding	28
6.2	Structuren.....	28
6.2.1	Ingangselement.....	28
6.2.2	Omheiningsmuren	28
6.2.3	Offerkruis	28
6.2.4	Grafstenen.....	28
6.3	Groenaanleg	29
6.3.1	Grasmat	29
6.3.2	Borderbeplanting.....	29
6.3.3	Beschermende beplanting.....	29
7	Voorstel van opvolging en evaluatie.....	30
8	Bijlagen	32
9	Bibliografie.....	33

1 IDENTIFICATIE EN AFBAKENING VAN HET BEOOGDE GEBIED

Hier wordt verwezen naar het globaal beheersplan (hoofdstuk 1) en bijlage 1.

2 HISTORISCHE NOTA

2.1 HET ONTSTAAN VAN DE MILITAIRE BEGRAAFPLAATS

2.1.1 Historische omkadering

Spanbroekmolen British Cemetery is vernoemd naar een windmolen die in de buurt stond. De begraafplaats bevat de graven van manschappen die op 7 juni 1917, tijdens de eerste dag van de *Mijenslag* rond Wijtschate en Mesen sneuvelden. Drie anderen sneuvelden op 8 juni. Allen, behalve één, behoorden tot de *36th (Ulster) Division*. Er zijn in totaal 58 slachtoffers uit de Eerste Wereldoorlog begraven.¹

De *Mijenslag* (7 juni - 14 juni 1917) was een voorbereiding op de *Derde Slag om Ieper* (31 juli - 10 november 1917). Het was de bedoeling om de frontboog tussen de Ieperboog en de Franse grens recht te trekken na de explosie van mijnen onder de Duitse stellingen op de Wijtschateboog en de bestorming door Britse troepen.²

De begraafplaats werd verwoest in de daarop volgende operaties, maar werd na de Wapenstilstand teruggevonden. Zes graven konden niet meer gelokaliseerd worden, deze worden nu herdacht door speciale gedenkstenen (zie fig. 1 en 2).³

Figuur 1. Spanbroekmolen British Cemetery, graven van 7 juni 1917⁴

Figuur 2. Spanbroekmolen British Cemetery, speciale gedenkstenen⁵

¹ CWGC, *Register of the Graves, Spanbroekmolen Cemetery*

² <http://www.wo1.be/nl/geschiedenis/slagen-in-de-westhoek/de-ieperboog/de-mijenslag-en-de-eerste-yperietaanvallen-7-juni-30-juli-1917>

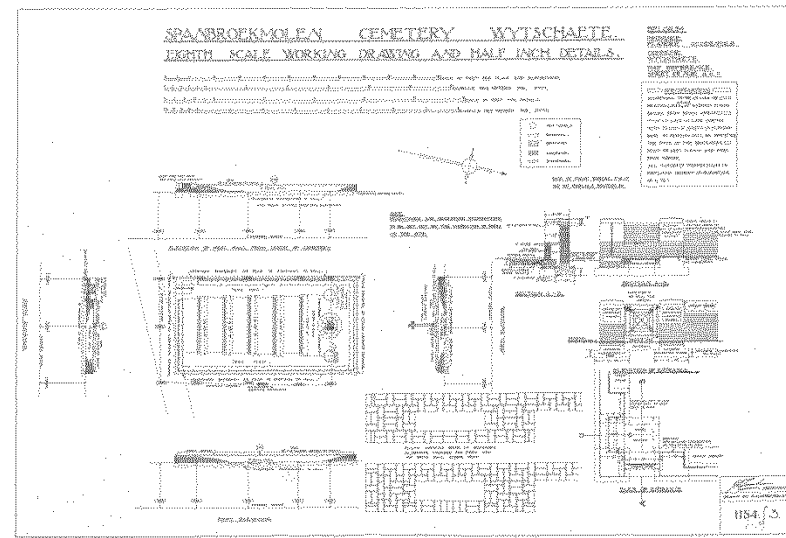
³ CWGC, *Register of the Graves, Spanbroekmolen Cemetery*

⁴ CWGC, *Images, Spanbroekmolen British Cemetery, 2016*

⁵ CWGC, *Images, Spanbroekmolen British Cemetery, 2016*

2.2 OPRICHTEN VAN PERMANENTE MILITAIRE BEGRAAFPLAATS

Na de oorlog werd de begraafplaats permanent ingericht, naar een ontwerp van John Reginald Truelove. Een plan uit juli 1922 toont de originele situatie (zie fig. 3). De site was al omheind door een hekken. De begraafplaats heeft een rechthoekige vorm en wordt omheind door bakstenen muren met een doornhaag aan de binnenzijde. Er zijn vijf rijen regelmatig geplaatste grafstenen. Het ingangselement met poortje en zitbank bevindt zich in de zuidelijke hoek. De drie pijlers hebben grote dekstenen met daarop de Schenking van Landplaten. Er is een klein natuurstenen plaveisel. Ingangselement en muren staan op een fundering van Portland cement, zijn gemetseld in Vlaams verband met een kalkmortel en hebben dekstenen in Liais de Brauvilliers. Het Offerkruis staat centraal aan de achterzijde en wordt geflankeerd door twee taxussen (*Taxus baccata Fastigiata*).

Figuur 3. 'Spanbroekmolen Cemetery | Working Drawing and Details', gedateerd 13 juli 1922⁶

Het 'Register of the Graves' bevestigt deze situatie: “... (the cemetery) is bounded by a brick wall and a thorn hedge. It overlooks the valley of the Steenebeek and the village of Wytshate.”⁷ Echter, op de foto uit 'Silent Cities' (1929) is deze doornhaag niet te zien (zie fig. 4). De twee taxussen langs weerszijden van het Offerkruis zijn nog vrij klein, maar kunnen wel herkend worden.

⁶ Alle historische plannen zijn toegevoegd in A4 formaat in bijlage 7

⁷ CWGC, *The Register of the Graves, Spanbroekmolen British Cemetery*
Vrije vertaling: “... (de begraafplaats) wordt omheind door een bakstenen muur en een doornhaag. Het overziet de vallei van de Steenebeek en Wytshate dorp.”

Figuur 4. Links Spanbroekmolen British Cemetery, 'Silent Cities' (1929)⁸ en rechts Spanbroekmolen British Cemetery, ongedateerd⁹

⁸ Hurst S. C., 1929

⁹ CWCG, Images, Spanbroekmolen British Cemetery, ongedateerde foto

2.3 ONTWIKKELING VAN DE BEGRAAFPLAATS

2.3.1 *Interbellum*

De doornhaag is naar alle waarschijnlijkheid tijdens deze periode verwijderd.¹⁰

2.3.2 *Periode 1945-1975*

Alle structurele elementen bevinden zich volgens het ‘*Report on Present Structural Condition*’ uit 1945 in goede toestand. Enkel het voegwerk tussen de dekstenen moet opnieuw gevoegd worden.¹¹

Volgens het ‘*Report on Present Horticultural Condition*’ uit 1946 bestaan de borders aan de voorzijde van de grafstenen uit kruidachtige planten en een aantal rozen. Er zijn heesters in de borders aan de achterzijde. De twee taxussen bevinden zich in een goede toestand. Er staat een levensboomhaag rond de silo, deze is wellicht tijdens het Interbellum geplaatst.¹²

Voor de periode na 1945 tot 1975 zijn geen geschreven bronnen, foto’s of plannen bewaard gebleven. De borders aan de achterzijde van de grafstenen zijn wellicht tijdens deze periode verwijderd.¹³

2.3.3 *Periode 1975-2016*

In de laatste 40 jaar zijn er geen noemenswaardige aanpassingen gebeurd aan de structuur van de begraafplaats. Er werd voornamelijk normaal onderhoud uitgevoerd.¹⁴ Het Offerkruis werd in 2016 hersteld.

¹⁰ Het ‘*Report on Present Horticultural Condition*’ uit 1946 maakt hiervan alvast geen melding meer.

¹¹ Imperial War Graves Commission, *Report on Present Structural Condition, Spanbroekmolen British Cemetery*, 1945

¹² Imperial War Graves Commission, *Report on Present Horticultural Condition, Spanbroekmolen British Cemetery*, 1946

¹³ De Horticultural Inspection Form uit 1975 maakt hiervan alvast geen melding meer.

¹⁴ Onderhoud werd uitgevoerd in 1962-1963 en rond 1970, 1975, 1983 en 1997.

In deze periode kunnen wel wat veranderingen in de groenaanleg worden aangeduid. In de winter van 1979 wordt er beplanting langs de muren geplaatst, dit wordt in 2003 verwijderd.

Rond 1990 werden de twee taxussen rond het Offerkruis vervangen door twee meelbessen (*Sorbus aria*) (zie fig. 5), er komt ook een heesterperk achter het Offerkruis. De meelbessen lijden onder de winderige omgeving en groeien scheef. In 2004 worden ze dan ook verwijderd en niet meer vervangen, het heesterperk wordt terzelfder tijd vernieuwd. Het perk verandert nog verschillende keren van uitzicht (zie fig. 6 en 7), zo worden in 2006 de rododendrons achter het Offerkruis vervangen door cornussen.

Figuur 5. Spanbroekmolen British Cemetery, ongedateerd (wellicht voor 2004)¹⁵

¹⁵ CWGC, *Images, Spanbroekmolen British Cemetery*, ongedateerde foto

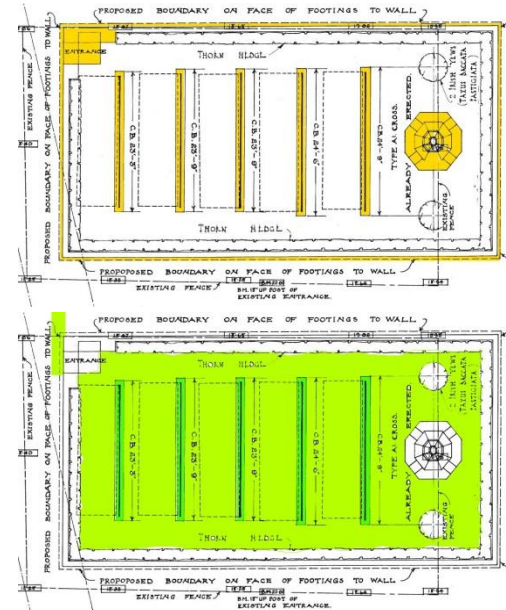
Figuur 6. Spanbroekmolen British Cemetery, 2014 ¹⁶

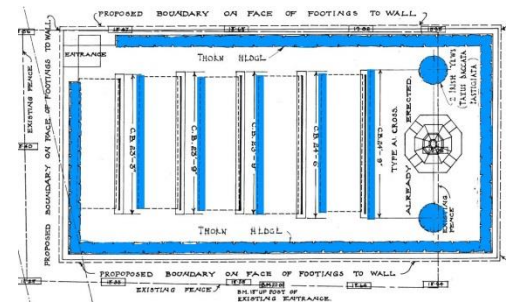
Figuur 7. Spanbroekmolen British Cemetery, 2015 ¹⁷

¹⁶ CWGC, Images, Spanbroekmolen British Cemetery, 2014

2.4 HISTORISCH OVERZICHT

Figuur 8. Aanduiding van de elementen (structuren in geel, groenaanleg in groen) die bewaard bleven sinds de aanleg.

Figuur 9. Aanduiding van de verdwenen elementen (in blauw) sinds de aanleg.

¹⁷ CWGC, , 2015

3 INVENTARIS VAN DE ERFGOEDELEMENTEN

3.1 ALGEMENE BESCHRIJVING

3.1.1 *Beschrijving*

Spanbroekmolen British Cemetery ligt te midden van de velden. Een lang graspad komende van de Scheerstraat leidt naar de ingang.

De begraafplaats heeft een klein rechthoekig grondplan en wordt omheind door vier lage omheiningsmuren in baksteen. Het terrein is vlak.

De ingang met zitbank bevindt zich in de zuidelijke hoek. Het Offerkruis staat centraal in het achterste noordelijke gedeelte. Langs de achtermuur is er beschermende beplanting.

Er zijn 58 grafstenen op de begraafplaats, regelmatig verspreid in vijf rijen (A t.e.m. E). In rij E zijn er zes speciale gedenkstenen. Borderplanten zijn aangeplant aan de voorzijde van de grafstenen. De begraafplaats is bedekt met gras.

3.1.2 *Algemene toestand*

Over het algemeen is de site in een matige tot slechte toestand, dit door de toestand van de omheiningsmuren.

Er zijn verweerde en beschadigde bakstenen, het cementvoegwerk wordt op grote schaal uitgeworpen en er zijn zeer veel verschillende scheuren in de muren. Sommige muurdelen zijn zelfs vrij duidelijk ten opzichte van elkaar verschoven. Er was reeds plaatselijk herstel. Het ingangselement heeft dezelfde problematiek, maar verkeert in iets betere staat dan de muren.

Het Offerkruis, grafstenen en groenaanleg bevinden zich over het algemeen in een goede toestand.

Bijlage 6 bevat een gedetailleerd fotografisch verslag van de huidige toestand.

3.2 INVENTARISATIE VAN DE ERFGOEDELEMENTEN

3.2.1 Structuren

INGANGSELEMENT MET ZITBANK

Korte beschrijving

Het ingangselement bestaat uit drie bakstenen pijlers met grote natuurstenen dekstenen. In één van de dekstenen staat gegraveerd 'Spanbroekmolen British Cemetery 1917'. In de twee andere dekstenen zitten de Schenking van Landplaten. Tussen de pijlers is een smeedijzeren poortje en een zitbank. Onder het poortje is een kleine natuurstenen drempel.

Materiaal

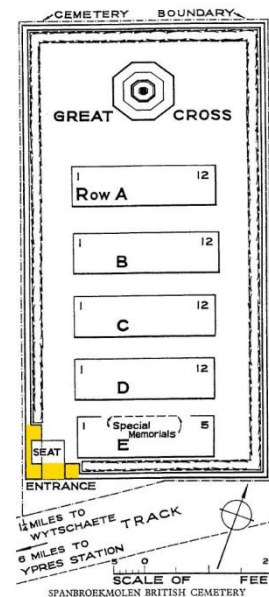
Boomse baksteen

Witte natuursteen (Liais de Brauvilliers)

Smeedijzer

Huidige toestand

Het ingangselement bevindt zich in een matige toestand. Er zijn verweerde en beschadigde bakstenen, loskomend voegwerk en biologische aantasting. Er was reeds plaatselijk herstel. Er is een fijne scheur in het metselwerk onder de zitbank. De natuurstenen drempel heeft wat beschadigingen langs de randen. De dekstenen en het poortje zijn in orde.

OMHEININGSMUREN

Korte beschrijving

De begraafplaats wordt omheind door vier bakstenen muren met natuurstenen dekstenen. De cementering op de binnenzijde van de oostelijke hoek wijst op de aanwezigheid van een silo in het verleden.

Materiaal

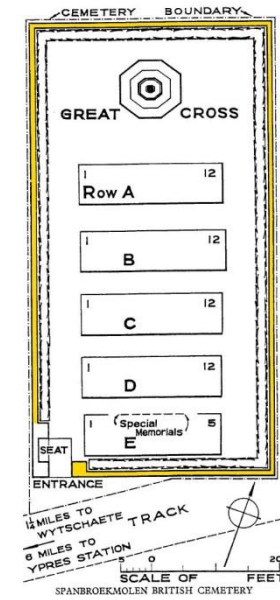
Boomse baksteen

Witte natuursteen (Liais de Brauvilliers)

Beton

Huidige toestand

De omheiningmuren bevinden zich in een slechte toestand. Er zijn verweerde en beschadigde bakstenen, het cementvoegwerk wordt op grote schaal uitgeworpen en er zijn zeer veel verschillende scheuren in de muren. De scheuren bevinden zich voornamelijk in de hoeken, maar ook centraler. Daar zijn sommige muurdelen zelfs vrij duidelijk ten opzichte van elkaar verschoven. Sommige voegen en scheuren werden reeds hersteld. Er is ook biologische aantasting aan de muren, voornamelijk aan de buitenzijdes. De cementering aan de binnenzijde van de oostelijke hoek brokkelt af en beschadigt het onderliggend metselwerk. Een aantal dekstenen heeft beschadigingen of loskomende herstellingen, dit voornamelijk langs de randen.

OFFERKRUIS

Korte beschrijving

Offerkruis van het type A1 met zwaard.

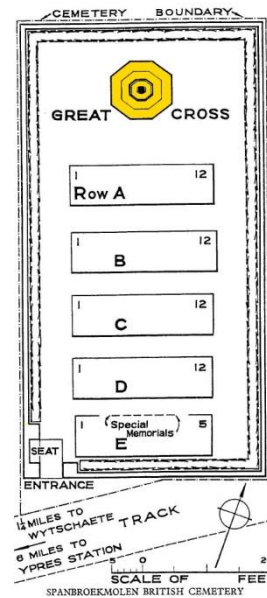
Materiaal

Witte natuursteen (Liais de Brauvilliers)

Brons

Huidige toestand

Het Offerkruis werd recent hersteld en bevindt zich in een goede toestand.

GRAFSTENEN

Korte beschrijving

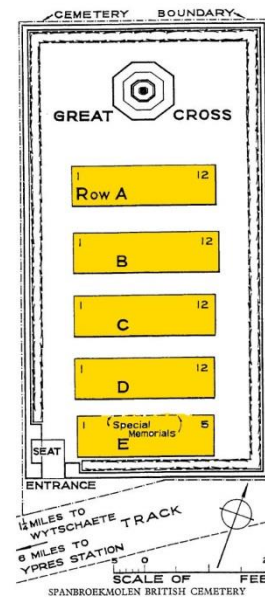
Er zijn 58 grafstenen op de begraafplaats, regelmatig verspreid in vijf rijen (A t.e.m. E). In rij E zijn er zes speciale gedenkstenen.

Materiaal

Witte natuursteen¹⁸

Huidige toestand

De grafstenen bevinden zich in een goede toestand.

¹⁸ De meeste grafstenen zijn in Portland vervaardigd.

3.2.2 Groenaanleg

PAD

Korte beschrijving

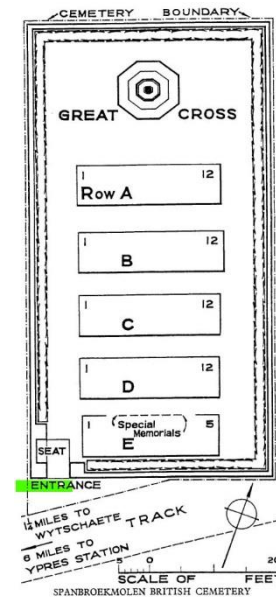
Een lang graspad leidt naar de ingang van de begraafplaats.

Materiaal

Gras

Huidige toestand

Het graspad bevindt zich in een goede toestand.

GRASMAT

Korte beschrijving

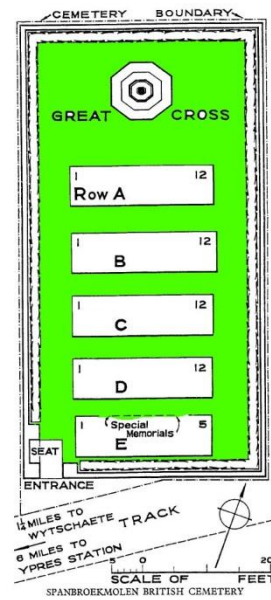
Het terrein wordt bedekt met gras.

Materiaal

Gras

Huidige toestand

De grasmat bevindt zich in een matige toestand en dient genivelleerd worden.

BORDERBEPLANTING VOORZIJDE

Korte beschrijving

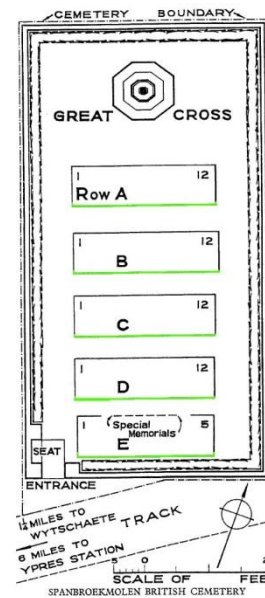
Borderbeplanting aan de voorzijde van de grafstenen.

Materiaal

Vaste planten ¹⁹

Huidige toestand

De borderbeplanting bevindt zich in een goede toestand.

¹⁹ De borders zijn aanplant met een mix van de meest gebruikte vaste planten rond de Ypres Salient en zijn onderhevig aan aanpassingen wanneer een plant het minder zou doen.

BESCHERMENDE BEPLANTING

Korte beschrijving

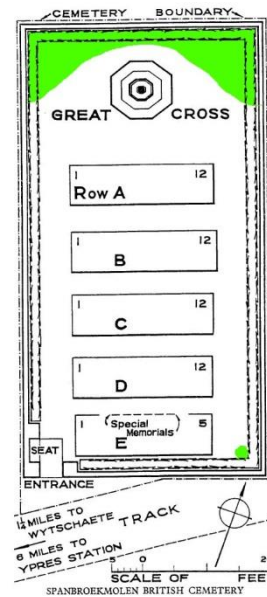
Achter het Offerkruis en langs de achterste muur staat er beplanting die dient als bescherming tijdens het maaien. Ook in de voorste hoeken is er beplanting.

Materiaal

Vaste planten

Huidige toestand

De beschermende beplanting bevindt zich in een goede toestand.

4 BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN EN LEGALE STATUS

4.1 HET BESCHERMINGSBESLUIT EN DE ERFGOEDWAARDEN

De Britse militaire begraafplaats Spanbroekmolen British Cemetery is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de:

- Historische waarde, in casu de historische context en militair-historische waarde: Begraafplaats die volledig in het teken staat van de Mijnslag van 7 juni 1917. De nabijgelegen Spanbroekmolenkrater, ook wel Lone Tree Crater of Pool of Peace genoemd, is één van de negentien dieptemijnen, die op 7 juni 1917 tot ontploffing werden gebracht. Toen vielen vele doden onder de Royal Irish Rifles. Van de 58 doden op Spanbroekmolen British Cemetery behoorden er 57 tot de 36th Ulster Oivision, waarvan het merendeel tot de Royal Irish Rifles. 55 van hen stierven op de beruchte 7de juni, de drie andere op de 8ste juni. De begraafplaats raakte tijdens latere gevechten zwaar beschadigd, waardoor de graven van zes mannen niet meer teruggevonden konden worden. Zij worden herdacht met een special memorial.
- Artistieke waarde, historische waarde, in casu architectuurhistorische waarde: Kleine, typisch Britse militaire begraafplaats die prachtig gelegen is in het glooiende landschap van Heuvelland. De aanleg van de begraafplaats is van de hand van J. R. Truelove. Ze is ommurd door een bakstenen muur, afgedekt met witte natuursteen en bevat zoals gebruikelijk onder meer een Cross of Sacrifice.

4.2 AANVULLENDE ERFGOEDWAARDEN

Hier wordt verwezen naar het globaal beheersplan (hoofdstuk 4)

4.3 MOTIVATIE ERKENNING ZEN-ERFGOED

Hier wordt verwezen naar het globaal beheersplan (hoofdstuk 4)

5 VISIE OP HET TOEKOMSTIG BEHEER

Hier wordt verwezen naar het globaal beheersplan (hoofdstuk 5)

6 OPSOMMING EN VERANTWOORDING
VAN DE BEHEERSMAATREGELEN

6.1 INLEIDING

In wat volgt wordt een oplisting gemaakt van de richtlijnen die nodig zijn om het beheer van enerzijds de structuren en anderzijds de groenaanleg te garanderen. Voor een definitie van de standaarden en het lange termijn beheer wordt er verwezen naar het globaal beheersplan. Hieronder worden de noodzakelijke eenmalige ingrepen beschreven.

Voor meer gedetailleerde richtlijnen voor het uitvoeren van onderhoud en restauratie wordt verwezen naar de *'Heritage Strategy'*, *'Structural Manual'*, *'Horticultural Manual'* en *'Routine Works Maintenance Manual'* en *'technical data sheets'*.

6.2 STRUCTUREN

6.2.1 Ingangselement

Wat betreft de ingangsmuren zal net als de omheiningsmuren verder onderzoek uitwijzen of er voor herstel/restauratie of reconstructie geopteerd zal worden (zie 6.2.2).

6.2.2 Omheiningsmuren

De omheiningsmuren bevinden zich in een slechte toestand, ze hebben ernstige vocht- en stabiliteitsproblemen. Voor het beheer van zijn begraafplaatsen gaat de CWGC uit van de volgende principes. Het behoud van de begraafplaatsen is gebaseerd op een regelmatig onderhoud van de structuren. Herstel en/of restauratie die nodig zijn om de erfgoedwaarde te behouden, zijn toegelaten. Enkel wanneer herstel en/of restauratie niet voldoende is om de erfgoedwaarden te verzekeren, kan geopteerd worden voor reconstructie. Verder onderzoek zal uitwijzen of er voor herstel/restauratie of reconstructie geopteerd zal worden.

6.2.3 Offerkeruis

Geen éénmalige ingrepen vereist.

6.2.4 Grafstenen

De grafstenen bevinden zich in een goede toestand.

6.3 GROENAANLEG

6.3.1 Grasmad

De grasmad dient genivelleerd worden.

6.3.2 Borderbeplanting

De borderbeplanting bevindt zich in een goede toestand.

6.3.3 Beschermende beplanting

De beschermende beplanting bevindt zich in een goede toestand.

7 VOORSTEL VAN OPVOLGING EN EVALUATIE

Hier wordt verwezen naar het globaal beheersplan (hoofdstuk 7).

8 BIJLAGEN

Bijlagen	Niet van toepassing	Bijgevoegd
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)		1
Lijst van premiegerechtigde werken		2
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating		3
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart		4
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	X	
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed die in aanmerking komen voor een premie met aanduiding op kaart	X	
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is		5
Lijst van cultuurgoederen die in aanmerking komen voor een premie	X	
Lijst van premiegerechtigde werken aan een orgel dat dateert van na WOI	X	
Lijst van handelingen waarvoor CBS niet kan oordelen dat ze van die aard zijn om wezenlijke eigenschappen van een DG/SG te verstoren	X	
Extra bijlagen (privacy gevoelige informatie)		6-7

9 BIBLIOGRAFIE

PUBLICATIES

Hurst S.C., 1929. *The silent cities: an illustrated guide to the war cemeteries and memorials to the 'missing' in France and Flanders: 1914-1918*, E.P. Dutton.

ARCHIEF

Commonwealth War Graves Commission, *The Register of the Graves, Spanbroekmolen Cemetery*.

Commonwealth War Graves Commission, *Images, Spanbroekmolen British Cemetery*, ongedateerde foto

Commonwealth War Graves Commission, *Images, Spanbroekmolen British Cemetery*, 2016

Imperial War Graves Commission, *Report on Present Structural Condition, Spanbroekmolen British Cemetery*, 1945

Imperial War Graves Commission, *Report on Present Horticultural Condition, Spanbroekmolen British Cemetery*, 1946

WEBSITES

<http://www.wo1.be/nl/geschiedenis/slagen-in-de-westhoek/de-ieperboog/de-mijnenslag-en-de-eerste-yperietaanvallen-7-juni-30-juli-1917>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/12246>